

## ПАМ'ЯТКА ОФІЦІЙНОМУ ОПОНЕНТОВІ

Спеціалізовані вчені ради призначають для участі в прилюдному захисті дисертації офіційних опонентів із числа компетентних учених у даній галузі науки, здатних здійснити вичерпну й об'єктивну експертизу дослідження на ґрунті високої принциповості та вимогливості. Виконання доручення спеціалізованої вченої ради – обов'язок кожного вченого.

Відгук офіційного опонента про дисертацію, його виступ на засіданні спеціалізованої вченої ради є необхідним елементом творчих дебатів на захисті дисертації, гарантом точного й повного виконання встановлених вимог до дисертації. Від ретельності експертизи, аргументованості й повноти висновків опонента великою мірою залежить оцінка дисертації спеціалізованою вченою радою, об'єктивність рішення щодо присудження наукового ступеня. Критичний підхід до дисертаційного дослідження – головний критерій високого професіоналізму наукового опонента й доконечна умова конструктивної дискусії під час захисту.

Офіційний опонент на підставі вивчення дисертації та праць здобувача, опублікованих за темою дисертації, висвітлює в поданому до спеціалізованої вченої ради відгуку такі обов'язкові питання, як актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизну, повноту їх викладу в опублікованих працях. У відгуку подаються зауваження щодо змісту дисертації та висновок щодо її відповідності встановленим вимогам.

Визначаючи актуальність теми, доцільно вказати на її зв'язок із державними чи галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки й техніки, визначеними Верховною Радою України тощо.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності й новизни повинна бути об'єктивною та відбивати як позитивні, так і негативні сторони праці, зокрема опонент має наголосити на ключових проблемах, звернути увагу на висновки й твердження, що викликають сумніви й можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації. Опонент оцінює висновки здобувача щодо значущості його праці для науки й практики та вказує можливі конкретні шляхи використання результатів дослідження. У відгуку опонент також повинен оцінити зміст дисертації, її завершеність у цілому й викласти зауваження щодо її оформлення.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях повинна висвітлюватись опонентом із урахуванням встановлених вимог. Крім того, опонент повинен у своєму відгуку підкреслити ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Якщо опонент встановив брак новизни або недостатню обґрунтованість висновків дисертації, її низьку наукову й практичну цінність, виявив помилки або порушення вимог щодо оформлення дисертації (запозичення чужих праць без посилань, невідповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подана до захисту, і т.ін.), у відгуку мають бути вказані конкретні причини, через які здобувачеві не може бути присуджено науковий ступінь.

Якщо думка опонента щодо наукової якості докторської дисертації позитивна, він повинен достатньо повно й аргументовано сформулювати, які конкретно отримані нові науково обґрунтовані результати в певній галузі науки, що в сукупності вирішують

важливу наукову проблему; або які отримані нові науково обгрунтовані розробки в певній галузі науки, що забезпечують розв'язання значної прикладної проблеми; або які отримані нові науково обгрунтовані теоретичні і (чи) експериментальні результати, що в сукупності є значним досягненням для розвитку конкретного напрямку певної галузі науки.

Опоненту слід пам'ятати, що результати наукових досліджень, за якими здобувач захистив кандидатську дисертацію, не можуть виноситися на захист докторської дисертації.

У позитивному висновку щодо кандидатської дисертації опонент повинен вказати, що вона є завершеною працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу суттєвого значення для певної галузі науки; або в якій отримані нові науково обгрунтовані теоретичні і (чи) експериментальні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку конкретного напрямку певної галузі науки.

Офіційний опонент відповідає за об'єктивність і високу якість підготовленого ним відгуку. За порушення даних вимог ВАК України позбавляє офіційного опонента права подальшої участі в атестації наукових кадрів.

У відгуку не можна ухилятися від аргументованої оцінки наукового рівня дисертації по суті, тому короткий формальний висновок про те, що дисертація відповідає встановленим вимогам, є неприйнятним. Відгук не повинен мати невизначений характер, як це буває, коли використовують формулювання подібні до «значний науковий інтерес», «суттєвий внесок», «крок до вирішення проблеми» і т.ін.

Можливі випадки, коли за наявності в дисертації таких рис, як актуальність теми, певні новизна й практична значущість, опонент не вважає її науковий рівень таким, що відповідає встановленим критеріям, тобто не рекомендує присуджувати здобувачеві відповідний науковий ступінь. У цьому разі у відгуку необхідно відзначити ті результати дисертації, які незалежно від рішення щодо присудження наукового ступеня доцільно використати в науці та практиці.

Офіційний опонент має право вимагати необхідні додаткові матеріали від здобувача чи керівника установи, де виконувалась дисертація або де працює здобувач, а також від наукового керівника (консультанта).

Якщо оцінка дисертації позитивна, відгук опонента подається до спеціалізованої вченої ради у двох примірниках, якщо негативна – у трьох примірниках.

Відгуки повинні бути особисто підписані опонентом і засвідчені печаткою установи, де працює опонент.

Термін подання відгуку до спеціалізованої вченої ради – один місяць з дня одержання опонентом дисертації та автореферату.

Копії письмових відгуків офіційних опонентів видають здобувачеві не пізніше як за десять днів до захисту дисертації.

Під час виступу на захисті дисертації опонент викладає повністю зміст свого відгуку.

Спеціалізована вчена рада повинна повернути офіційному опоненту відгук для доопрацювання, якщо він не відповідає вказаним вимогам, або замінити офіційного опонента.